

344. Прачытайце тэкст. Вызначце яго стыль, тэму і асноўную думку.

Вялікі каньён

Зусім не абавязкова ляцець праз паўсвету, каб убачыць Вялікі каньён. Ён ёсць у Мікашэвічах, што за дваццаць кіламетраў ад Лунінца. Гэта кар’ер найбуйнейшага ў Еўропе прадпрыемства па здабычы ка-

меню — «Граніт». Глыбіня — каля ста сарака метраў, перыметр большы за тры кіламетры. Пейзаж касмічны — нагрувашчванне камянёў усіх памераў і адценняў: ад пяшчотна-ружовага да чорнага. Вострыя скалы і горныя вадаспады. А па дарогах перасоўваюцца гіганцкія самазвалы, якія з вышыні агляднай пляцоўкі нагадваюць дзіцячыя цацкі (*Паводле Г. Курак*).

Выпішыце словазлучэнні, якія перадаюць асаблівасці кіравання ў беларускай мове. Падкрэсліце прыназоўнікі, вызначце склон, з якім яны ўжываюцца.

Раствлумачце напісанне слоў з вялікай літары.

Карыстаючыся спецыяльнай літаратурай ці інтэрнэт-рэсурсамі, падрыхтуйце паведамленне пра Вялікі каньён — адзін з самых глыбокіх каньёнаў у свеце.

345. Прачытайце тэкст. Вызначце яго стыль. Што перадае загаловак: тэму ці асноўную думку тэксту?

Звоняць званы Хатыні

Расходзіцца белая заслона бяроз — і перад наведвальнікам паўстае высокая чорная фігура «Няскоранага чалавека». Стары, прататыпам якога стаў Іосіф Камінскі, што выжыў цудам, у вобразе забітага сына выносіць насустрач^м нам гора і трагедыю ўсёй краіны. Справа — сімвалічная страху гумна, у якім зажыва згарэлі жыхары вёскі. Злева — брацкая магіла загінуўшых з вянком памяці. Без папярэджванняў мы адразу ж трапляем на месца трагедыі. Па агульнапрынятым стандарце любы мастацкі твор кульмінацыяй не пачынаецца, а заканчваецца. У Хатыні гэты стандарт парушаны. І парушылі яго не столькі аўтары праекта — архітэктары Юрый Градаў, Валянцін Занковіч, Леанід Левін і скульптар Сяргей Селіханаў, колькі сама гісторыя. Хіба папярэдзіў хто жыхароў вёскі пра тое, што іх чакала 22 сакавіка 1943 года? Усё адбылося знянацку...

Словы тут не патрэбны. Замест экскурсавода пра трагедыю Хатыні расказваюць званы на абелісках-комінах, адкрытыя брамкі, вянцы зрубаў, пералічаныя імёны вяскоўцаў. Усяго 149 чалавек, з іх 75 дзяцей.

Помнік-дакумент — так называюць мемарыяльны ансамбль «Хатынь». І гэты дакумент сведчыць пра трагедыю не толькі Хатыні. Ідучы па галоўнай алеі мемарыяла, наведвальнік трапляе на сімвалічныя «Могілкі вёсак». 185 беларускіх вёсак раздзялілі лёс Хатыні — згарэлі і не адраділіся пасля вайны. Хатынь — 186-я (*Паводле Л. Мінакавай*).

Калі адбылася трагедыя ў Хатыні? Хто аўтары мемарыяльнага ансамбля «Хатынь»? Як яшчэ называюць гэты мемарыяльны комплекс? Чаму?

Выпішыце з тэксту прыназоўнікі разам са словамі, да якіх яны адносяцца. Вызначце склон, з якім яны ўжыты. Назавіце спецыфічныя беларускія прыназоўнікавыя словазлучэнні.

346. Прачытайце тэкст. Вызначце яго стыль, тэму і асноўную думку. Падбярыце загаловак.

У на..больш архаічных міфалагічных сюж..тах Жыж жыў пад зямлёй. Згодна з падан..ямі беларуса.., ён павольна блука.. па падземны.. абшара.., выварга.. з сябе агонь і грэў зямлю. Але ў гневе не было н..кога больш страшнага за яго. Вырва..шыся на паверхню, Жыж спальва.. усё: л..сы, траву на лугах, збожж..а ў полі, вёскі. Нярэ..ка яго ахвярамі станавіліся і люд..і.

У нашы дні памяць пра пакланенне агню захавалася ў падан..ях і ў мове. Ад асновы імя бога агню ўтварыўся цэлы лексічны куст слоў, значэнне якіх непасрэдна або **асацыятыўна** пераклікаецца з уласцівасцямі агню: «жыжа» (**дзіцячае**) — агонь, «жыгала» — **жук-крывасмок** і шворан для **прапальвання** дзірак у **дрэве**, «жужаль» — шлак і паразіт-крывасмок, «жыгучка» — куслівая **восеньская** муха, крапіва, «жыгунец» — павойная расліна. Ад Жыжа паходзяць і словы «джала», «джаліць». Нават назвы рэчак і балот з халоднай да **пякучасці** вадой маюць **сувязь** са старадаўнім богам агню: Жыгянка, Жыгулянка, Жыжма. Як бачым, нічога ў гісторыі народа **бяследна** не знікае. Пры ўдумлівым **падыходзе** да культурнай **спадчыны** заўсёды выяўляецца сувязь сучаснага з мінулым (*Паводле С. Цярохіна*).

Спішыце першы абзац тэксту, устаўляючы, дзе трэба, прапушчаныя літары.

Падкрэсліце словазлучэнні, якія перадаюць асаблівасці кіравання ў беларускай мове. Вызначце, з якім склонам у іх ужыты прыназоўнікі.

Растлумачце напісанне выдзеленых у другім абзацы слоў.

З кантэксту раскрыйце значэнне слова *шворан*.

347. Выканайце тэставую работу «Марфалагічныя нормы».